

que invitus absolvi a censura, sicut ligari potest; sed ut plurimum non licet, ne censura contemnatur. R. 2. Absolutio vi, aut metu gravi injuste extorta non valet; imo novam excommunicationem incurrit, ex c. unico *de his, quae vi, in 6.* Valet tamen, si metus sit juste incussus, v. g. si absolutio extorta sit a iudice, qui nolit absolvere, cessante contumacia. R. 3. Absolutio data ab Ordinario, non praestita satisfactione, etsi sit illicita, valida tamen est; data vero a delegato erit invalida, si apponatur clausula: *Saisfacta parte*, quae juxta sententiam probabiliorum importat conditionem; quamvis aliqui probabiliter sentiant, eam de jure adhiberi tantum ad monendum delegatum, non ad limitandam facultatem. Certe erit valida, si talis conditio non apponatur; peccabit tamen Confessarius, qui absolvat, non praestita satisfactione, aut sit ea praestari tunc nequeat, data cautione, aut juramento de satisfaciendo, cum primum fieri possit.

31. Certum est tamen, censuram non auferri sine absolutione, etiam secuta emendatione, et praestita satisfactione ex *prop. 44.* damnata ab Alex. VII. dicente *Quoad forum conscientiae, reo correpto, ejusque contumacia cessante, cessant censurae.* Absolutio data sub conditione, v. g. *absolve te, si solvas*, ex se illicita est; erit tamen valida, impleta conditione. Potest quoque dari absolutio ad reincidentiam, id est, pro certo actu, et tempore, quo transacto reincidat; item sub certo onere, quo non impleto, censura reviviscat. Quid vero, inquis, si quis absolvatur ad reincidentiam, v. g. si intra mensem non satisfaciatur, requiritur nova culpa ad reincidendum? Negant aliqui cum Snario, quia non fuit sublata, nisi sub conditione. Alii probabilius affirmant, quia cum nequeat suspendi censura sine auctoritate Pontificis, fuit omnino sublata per absolutionem, adeoque sine nova culpa renasci non potest. Idemque ajunt, dum Pontifex absolverit ad o-

mnem effectum, etsi ad reincidentiam, nisi aliud exprimat, ut exprimeret si absolveret aliquem v. g. ad finem obtinendi beneficium, manente censura quoad alios effectus.

32. Pro aliis nota 1. eum, qui potestatem habet absolventi in foro conscientiae a censura, posse quoque id facere extra confessionem ut probabilior sententia docet contra Navarrum, Suarium, et alios. Declaratum est tamen a Greg. XIII. et a S. C. Episcopum non posse absolvere a casibus Papalibus occultis extra Sacramentum Poenitentiae. Nota 2. Eum qui absolventus est a censura, debere prius implorare absolutionis gratiam ex c. *per tuas de sent. Exc.* erit tamen valida absolutio, etiamsi eam non petat modo sit emendatus a peccato, et satisfactionem reddat: 3. ab iis, qui enorme crimen aliquod perpetrarunt, juramentum exposci de illo non amplius committendo ex c. *de cetero*, et c. *ex tenore*; secus si crimen non sit adeo grave. Cetera quae ad absolutionem praemitti solent, ac debent, vide apud auctorem.

TRACTATUS II.

DE CENSURIS IN PARTICULARI:

CAPUT PRIMUM.

De Excommunicatione.

1. **Q**uest. 1. Quid sit excommunicatio, et quotuplex? R. Est censura, quae privat fidelem communione Ecclesiae; estque duplex, alia dicitur major, alia minor. Secunda tantum privat usu passivo, seu

receptione Sacramentorum. Prima, quae in jure venit nomine generali excommunicationis, et dicitur *anathema*, si majori cum solemnitate feratur, privat hominem communionem Ecclesiasticam, id est, usu tam activo, quam passivo Sacramentorum, et communibus suffragiis, orationibus, et indulgentiis, sed non privatis. Rursus excommunicatus alius dicitur toleratus, quem fideles non tenentur vitare, alius non toleratus, quem vitare tenentur. Post Concilium autem Constantiense vitandi tantum sunt nominatim excommunicati, ac denunciati, et publici percussores Clericorum.

2. *Quaest. 2.* Quid requiritur, ut aliquis excommunicatus sit vitandus? R. Requiritur 1. ut sit nominatim excommunicatus, expresso ipsius nomine, vel ejus officio, ita ut de illo nequeat dubitari. Reliqui autem generatim excommunicati, maxime haeretici, vitandi sunt, cum periculum adest scandali, aut spiritualis damni; aut si illorum aliquis ex nostra separatione probabiliter esset emendandus. Atque in hoc sensu intelligendus est Ap. ad Titum 3. *haeticum post primam, et secundam correptionem devita.* Et Joannes. ep. 2. *nolite eum in domum recipere, nec Ave ei dixeritis.* Nisi cum aliis dicatur, his locis notari publice excommunicatos, et denunciatos. Requiritur 2. ut reus sit publice denunciatus ab Ecclesia, vel per scriptum in loco publicarum forum regionis.

3. *Quaest. 3.* An liceat excommunicatis cum aliis communicare? R. Neg. ex verbis Conc. Const. quod postquam indulsit fidelibus communicare cum eis qui clam sunt excommunicati, subjungit: *Per hoc tamen ejusmodi excommunicatos, suspensos, et interdictos, seu prohibitos non intendimus in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari.* Hinc fidelis, qui sine necessitate induceret excommunicatum toleratum ad communicandum cum aliis in divinis, peccaret contra charita-

tem cum esset occasio alterius peccati. Dixit in *Divinis*, nam in humanis certum est id licere: dixi praeterea sine *necessitate*, nam cum necessitas instat, vel utilitas magna, potest quisque ab excommunicato Sacramenta suscipere; imo etsi nulla sit necessitas potest quisque accipere Sacramenta a Parocho excommunicato tolerato, et ab alio sacerdote, qui aliunde paratus sit ministrare. Addunt multi, nullum esse peccatum in *Divinis* communicare cum tolerato, eo quod dum fidelibus conceditur communicare cum illis, istis quoque indirecte concedi videatur communicare cum fidelibus petentibus communicare, si justa sit causa petendi. Ita Salmant. Sanctius cum Soto, aliisque probabiliter.

4. *Quaest. 4.* Quando vitandi sint percussores Clericorum? R. Tum, cum eorum percussio est iuridice notoria. Sed ad id non sufficit *notorietas juris*, nisi sit quoque *facti* notitia, ita ut res sit nota non solum in domo aliqua privata, vel Colegio, sed in urbe, oppido, aut vicinia nota sit, saltem ex publica fama majori parti. Constat ex illis verbis Conc. Constant. *Si sententiam latam a Canone adeo notorie constiterit incurrisse, quod factum non possit aliqua tergiversatione celari.* Hinc sufficit fama communis, orta a viris fide dignis, et integre probata, quae faciat certam moraliter fidem, modo fama sit de eo, quod publice percusserit; sed non sufficit publica infamia, nisi re vera palam percusserit.

5. *Quaest. 5.* Quam ob causam incurratur minor Excommunicatio? R. Unica in jure causa illius assignatur, nimirum communicatio cum excommunicato vitando. Id tamen non tollit, quo minus Episcopus in poenam alicujus criminis possit alicui interdicare usum passivum Sacramentorum, saltem Communionis. Fieri autem potest, ut haec censura incurratur, etsi quis propter levitatem materiae solum venia-

liter peccet, v. g. confabulando cum nominatim excommunicato, quando non licet, sed absque scandalo; non incurritur tamen peccatum, quod veniale sit ob imperfectum usum rationis; quia poena infligitur actioni, quae quantum in se est, sufficiat ad mortale. Explicari autem debet in Confessione peccatum, quantumvis veniale, cum annexa sit censura, ne Sacramentum cum ejus vinculo recipiatur. Denique notari oportet, in jure saepe dici, communicantem cum excommunicato *similem* excommunicationem incurrere; sensus autem est, eum pariter excommunicari, licet minore excommunicatione.

6. *Quaest. 6.* Quinam sint effectus Excommunicationis minoris, et quis ab ea possit absolvere? R. 1. Unicum esse effectum directum illius, nempe privare usu passivo Sacramentorum. Constat ex *c. si celebr. de Cler. Exc.* ubi dicitur, graviter peccare eum, qui hac censura irretitus suscipit Sacramenta; quae tamen valide recipit, ut convenit inter DD. qui dicunt, non peccare graviter, qui Sacramenta ministrat, sed non recipit. An autem peccet venialiter, controversatur inter AA. Habet quoque alium effectum Excommunicatio minor, qui dicitur *indirectus*, scilicet hominem privare passiva electione ad beneficia ex eodem *c. si celebrat.* Et quamvis textus loquatur de receptione per electionem, eadem est ratio de collatione, et praesentatione, quae sunt virtualis quaedam electio.

7. Itaque tam excommunicatus beneficium recipiens, quam eligentes, praesentantes, aut conferentes graviter peccant, cum in re gravi praeceptum Ecclesiae transgrediantur. Electio autem hujusmodi non erit ex se irrita, sed irritanda ex eodem textu, sanctiente: *Si scienter excommunicatus electus fuerit, ejus electio est irritanda.* Sed quaenam scientia requiritur, ut infirmetur electio? Alii requirunt eam ex parte electi tantum, alii ex parte electorum alii denique ex

parte utriusque. Electores autem conferentes beneficium ei, quem sciunt excommunicatum, nullam poenam juris incurrunt.

Nota: ab hac excommunicatione, cum non sit reservata, potest absolvere Parochus, et quivis Sacerdos potens absolvere a mortali; sed non ii, qui carent jurisdictione, ut essent simplices alii Sacerdotes.

8. *Quaest. 7.* Quinam sint effectus Excommunicationis majoris? R. Sunt in duplici differentia; alii sunt remoti, seu mediati; alii proximi, vel immediati. Remoti sunt duo, scilicet irregularitas, quam subit excommunicatus exercens actum alicujus Ordinis; et suspicio de haeresi, quam subit is, qui per annum integrum in contumacia persistit, et ut jura loquuntur, insordescit, perseverando in eadem censura cum Ecclesiae contemptu. Contra quem ut de haeresi suspectum procedi potest, privando ipsum beneficium, ut colligitur ex *Trid. Sess. 25. c. 4* Effectus immediati, seu proximi novem assignantur, 1. est privatio susceptionis Sacramentorum: 2. privatio communium suffragiorum: 3. administrationis Sacramentorum: 4. Divinorum Officiorum: 5. nullitas Beneficii, collationis, praesentationis, cet.: 6. privatio communicationis forensis: 7. privatio usus jurisdictionis: 8. sepulturae Ecclesiasticae: 9. communicationis civilis. De singulis agendum est singillatim.

9. *Quaest. 8.* An excommunicatus possit valide suscipere Sacramenta? R. Certum est, eum graviter peccare, sive toleratus sit, sive non, suscipiendo Ecclesiae Sacramenta. Excusat autem a mortali ignorantia invincibilis, imo et gravis metus mortis, infamiae, jacturae bonorum, cet. nisi adsit censurae contemptus, quia non censetur Ecclesia velle cum tanto rigore ad censurae observantiam obligare. An autem valide suscipiat, dubitatur. Negant aliqui excommunicatum, qui adhuc sine culpa ante censurae absolu-

tionem suscipit Sacramentum Poenitentiae, valide suscipere, cum membrum sit abscissum ab Ecclesia, cum qua nequit ideo in bonis ejus communicare. Afirmat tamen communissima sententia cum Suario, cum nullibi ab Ecclesia Sacramentum irritum declaratur, neque ex parte ministri, neque ex parte suscipientis.

10. Notandum est autem, eum, qui ministrat Sacramentum Excommunicato tolerato, peccare quidem contra jus Divinum, dando Sacramentum indigno; sed non peccare contra praeceptum Ecclesiae, quae post Constantiense Concilium permisit cuique communicationem cum excommunicato tolerato. An autem excommunicatus teneatur tollere impedimentum ad implendum praeceptum tum audiendi sacri, tum confitendi, et communicandi in paschate, non convenit inter DD. Quoad annuam Confessionem, et Communionem est omnino affirmandum; cum hoc sit unum ex praeceptis Divinis quoad substantiam. Idem dico de obligatione Missae, si possit absque gravi incommodo obtinere absolutionem; quod si id facile nequeat, et dolus absit, ab obligatione tollendi impedimentum audiendae Missae exensant communiter AA.

11. *Quaest. 9.* Quibus suffragiis, et precibus privetur Excommunicatus? R. 1. Si non sit toleratus, privatur communibus Ecclesiae suffragiis, orationibus, et indulgentiis; idque, ut docet Suarius cum communi TT. etiamsi alioqui sit in gratia, nec per ipsum stet, quominus absolvatur. Nam, ut dicitur in *c. a nobis 28. de sent. Excom. quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur; nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus.* Non tamen privatur orationibus, et suffragiis, quae quisvis, ut persona privata offerre potest pro excommunicato. Quin et Sacerdos potest suo nomine in Missa mentionem illius facere, et pro illo offerre particulare meritum operantis. S.

Th. Soto, Suarius, et fere omnes TT. R. 2. Si toleratus sit, juxta probabilem multorum opinionem non privatur communibus suffragiis, et precibus nomine Ecclesiae factis; quamvis alii multi cum Bellarm. Suario, et aliis negent posse quemvis Ecclesiae nomine offerre Sacrificia, et orationes pro excommunicato, etiam ab Ecclesia tolerato.

12. *Quaest. 10.* Quomodo Excommunicatus privetur usu activo Sacramentorum? R. Ita ut non toleratus licite non possit ministrare Sacramenta, praeterquam in casu extremae necessitatis, etiamsi requisitus sit. Probabile autem est eum posse ministrare Viaticum, et Extremam unctionem, quando infirmus nequit aliud Sacramentum suscipere; pariter autem cum aliter grave incommodum posset metuere. Ita Roncaglia, Salmant. alii. Excommunicato autem tolerato vetitum est universe Sacramenta ministrare in *c. Apost. de Cler. Exc. min.* Quando autem est requisitus, vel si Parochus sit, nec sit alius, qui loco ipsius celebret, vel ministret, licite confert Sacramenta. Quod autem valide conferat, etiam si non sit toleratus, est omnino certum, ut ait S. Th. 3. p. q. 64. a. 9. excepto Sacramento poenitentiae, quod requirit jurisdictionem, qua ipse caret, si non sit toleratus.

13. Circa quod nota, eum qui excommunicatus Sacramenta ministrat, sive toleratus sit, sive vitandus, incurrere irregularitatem ex *c. ult. de Cler. exc.* Pariter si solemniter baptizet, aut nuptias solemniter benedicat. Idem dico contra nonnullos, si invalide ministret ex *c. si quis 7. Causa. 11.* ubi Martinus V. declarat irregularem quemvis constitutum in Sacris, qui post excommunicationem praesumpserit quasi in officio suo agere, sicut prius.

14. *Quaest. 11.* Quomodo Excommunicatus privetur usu Divinorum Officiorum? R. Non solum eorum fructu privatur, sed neque interesse potest parti

notabili Sacrificii, aut publicis precibus, cantui, supplicationi, et ceteris annexis Ordini Clericali. Gravier igitur peccat et ipse, et qui cum Excommunicato vitando Divino Officio intersit, nisi aut parvitas materiae excuset, aut invincibilis ignorantia. Quod si excommunicatus a Sacerdote monitus nolit Ecclesia exire, subit excommunicationem Papae reservatam ex c. *Eos de sent. exc.* Pariter eam subit interdictus denunciatus, qui pertinaciter velit audire Missam, et omnes, qui impediunt, ne excommunicatus, vel interdictus ab Ecclesia recedat, ex c. *gravis de sent. Exc.* Sacerdos autem excommunicatus, faciens coram se Missam celebrari, manet irregularis ex c. *tanta de Exc. Prael.* Cum autem excommunicatus vitandus renuit exire Ecclesia, tenentur Clerici eum expellere, aut si nequeant, ab officiis cessare, etiam die festo; quod si Sacerdos consecravit, potest, ceteris abeuntibus, Sacrum persequi usque ad Communionem, et reliqua in Sacratio perficere, vel alio decenti loco.

15. Non prohibetur tamen Excommunicato Sacras imagines venerari, uti aqua benedicta, aliisque Sacramentalibus, quamvis fructum eorum, qui oritur ex benedictione Ecclesiae, non participet. Potest etiam in Ecclesia seorsim ab aliis orare, modo cum illis non communicet. Potest etiam audire concionem, et lectionem Theologiae, vel Canonum: quamvis ipse nequeat concionari, vel legere, nisi toleratus sit, et ab aliis requiratur, aut ad id ex officio teneatur; quia tunc praesumitur ab aliis requiri, ut cum Suar. docent Salmant. Quod si obligatus est ad horas Canonicas, non excusatur ab illis recitandis, etiamsi fructus non percipiat ex culpa sua. Verum si omnino privetur beneficio, liber est ab onere recitandi, quod habeat solum ratione beneficii. Recitans autem non debet dicere *Dominus vobiscum*, sed *Domine exaudi*, cet. Non potest autem uti socio ad recitandum; at

secluso scandalo, et contemptu, inquit probabiliter Tournelyus, non videtur materia gravis uti socio ad officium, vel rosarium privatim recitandum. Nullo autem modo peccat si toleratus cum alio recitet, ab eo requisitus.

16. *Quaest. 12.* Quid de privatione beneficii Ecclesiastici? R. Nulla est omnis beneficii collatio, electio, cet. facta in favorem excommunicati, ex c. *postulatis de Cler. Exc. min.* Hinc non solum peccant graviter conferentes, recipientes, cet. sed etiam ultra excommunicationem minorem, incurrunt suspensionem a colatione, cet. Valida est, si conferatur scienter a Pontifice, vel cum clausula absolutionis a censura ad eum effectum, nisi quis excommunicatus sit ob haeresim; haec enim non comprehenditur sub generali absolutione. Jam vero quod de beneficiis dictum est, intelligendum est etiam de dignitatibus Ecclesiasticis, de pensionibus Clerici ob ministerium aliquod Ecclesiasticum, et de pensione Ecclesiastica, etiam temporali, quae datur ob aliquod officium Ecclesiasticum. Idem aliqui affirmant quoad dignitates saeculares, quia excommunicati invalide exercent actus jurisdictionis; alii tamen id negant, eo quod in jure nihil sit, quod significet irritam esse collationem hujusmodi dignitatum, quamvis excommunicatus impediatur ab externo suo officio exercendo.

17. Dubitant aliqui, an post Constantiense Concilium valida sit collatio beneficii, facta Excommunicato tolerato; sed verior sententia nullam esse affirmat cum Suario; quamvis enim permissum sit cum tolerato communicare, excommunicatus tamen nequit officia praestare: quare collatio semper fit indigno. Nec inhabilitatem tollit ignorantia, quantumvis innoxia, nisi collator ad cautelam absolvat a censuris ad eum effectum, ut fieri solet. Nota denique, excommunicatum ante beneficium obtentum non facere suos

fructus beneficii; qui autem post beneficium acceptum excommunicatur, non privatur fructibus, nisi post iudicis sententiam, ut probabilius censeo cum Laym., Tournelyo, et aliis contra Suarium, aliosque.

18. *Quaest.* 13. Quid est communicatio forensis, qua privatur Excommunicatus? R. Hoc nomine venit officium iudicis, advocati, procuratoris, item actoris, tabelionis, testis, cet. ita ut reus semper possit excipere contra excommunicatum, etiam post iudicis sententiam ante executionem. Actor vero excommunicatus valide agit, donec repellatur; iudex autem agit invalide nisi sit toleratus, cum careat iurisdictione. Non peccat autem excommunicatus, si sit toleratus, qui tuetur se, et alios in iudicio; vitandus autem non potest alios in iudicio defendere, quamvis si id faciat, non teneatur mercedem restituere. Quod ad testes attinet, isti etiam vitandi valide testantur, si non repellantur; tolerati vero et valide, et licite, si ab una partium requirantur. Nemo excommunicatus potest esse tutor, aut curator, aut testamenti executor; si tamen non fiat oppositio, valide exequitur: valide quoque ipse testatur, etsi illicite. Denique contractus omnes ab eo facti illiciti sunt, et ratione eorum non datur actio in foro externo. Validi tamen sunt durante executione, si ab eo fiant ut persona privata, sed non si fiant ab eo tanquam persona publica ratione muneris et beneficii, quae iurisdictionem requirant.

19. Iurisdictione enim uti prohibetur Excommunicatus; ita ut si non sit toleratus, invalide eligat, conferat, praesentet, ferat leges, sententiam, cet. Qui autem ab eo beneficium accipit, intrusus dicitur, et absque alia sententia tenetur illud renuntiare. Acta vero tolerati ob bonum commune valida censetur; graviter tamen peccat, qui ea sine necessitate exercent ex c. *Tanta de Exc. Praelat.* Privatur quoque Ex-

communicatus sepultura Ecclesiastica, ita ut si non sit toleratus, nequeat in Ecclesia, vel ejus coemeterio sepeliri. Et si forte sit sepultus, debet exhumari, nec in eo loco possunt Divina peragi ante reconciliationem. Ita ex c. *sacris de sep.* Polluta autem Ecclesia, manet pollutum et coemeterium, sed non contra, ex c. *consuluisti de Consec. Eccl. in 6.* Si vero excommunicatus decessit cum signis poenitentiae, non est exhumandus, sed absolvendus, petita absolute ab haerede. Peccant autem graviter comitantes vitandum ad sepulturam; sepelientes vero incurrunt excommunicationem majorem ex *Clem. 1. de sep.* Id quidem dictum sit de excommunicato non tolerato, nam toleratus licite sepelitur in loco sacro, si cum signis poenitentiae a vita decessit.

20. *Quaest.* 17. Quandonam excommunicatus privetur communione civili fidelium? R. In casibus hoc versu comprehensis.

Os, orare, vale, ¶ communio, mensa negatur,

ex declaratione Callixti Papae in c. *Excommunicatos 11. q. 3.* Dicitur 1. *Os*, per quod intelligitur osculum, et omne colloquium, etiam privatum, etiam per nutum, litteras, vel internuntium, et quodvis signum benevolentiae, ut missio, vel acceptio munerum. Dicitur: 2. *Orare*, id est, omnis communicatio in divinis, de qua supra: 3. *Vale*, quod comprehendit omnem salutationem saltem honorificam verbo, vel signo, vel amplexu, sed non resalutationem, et alia urbanitatis signa, quae censetur solutio debiti, ut probabilior est opinio TT. Hinc multi docent probabiliter contra Suarium, et alios, licitum esse cuipiam exhibere excommunicato signa urbanitatis, aperiendo caput, asurgendo, cet. modo absit animus salutandi, maxime si superior sit, aut persona publica. Resalutare autem verbis excommunicatum, secundum aliquos non

est jure prohibitum; sed probabilius censeo id esse vetitum ab Ecclesia, quamvis contrarium non sit improbabile. Aliud est de rescriptione, quae videtur vera communicatio.

Qui autem Excommunicatum injuriis afficeret, peccaret quidem, sed censuram non incurreret: multo minus qui ei diceret: *Deus te convertat, illuminet, cet.* S. Anton. p. 3. tit. 25.

21. Dicitur 4. *Communio*, quae comprehendit omne genus contractus, qui tamen, si fiat, validus est, contra ac pauci sentiunt. Comprehendit etiam cohabitationem, cooperationem, societatem, et quicquid censeatur communicatio cum illo. Hinc prohibetur quoque communicatio cum excommunicato in eadem mensa, hoc est, omnis convictus, et convivium cum eo, etsi quis non vescatur eisdem cibis nec eidem numero mensae accumbat, ut evenire solet in Monasteriis, et Seminariis, in quibus plures sunt mensae in eodem triclinio, sed omnes accumbunt per modum societatis, *Suarus, Salm.* alii qui notant, non ideo prohiberi edere cum excommunicato in eodem hospitio, aut diversorio, vel casu fortuito in itinere in eadem domo, vel in eadem mensa.

22. *Quaest.* 15. Quale sit peccatum communicare cum excommunicato non tolerato? R. Communicatio in Divinis est mortale propter gravitatem materiae; in civilibus autem, licet inducat excommunicationem minorem, aliquando tamen erit solum veniale, si secluso contemptu, et sine frequentia fiat. Erit tamen grave peccatum, etiamsi non sit scandalum, vel contemptus, communicare in eodem crimine, vel contumacia, ob quam lata est excommunicatio. Item si ex excommunicatione civili reus sumeret occasionem perseverandi in eodem statu perfinae, et in hoc omnes consentiunt. Imo probabilius censeo cum Suar. contra Navarrum, et alios, frequentem

communione in re civili cum eo nunquam posse excusari a peccato gravi. Ratio est, quia communicatio in civilibus cum vitando ex natura sua videtur materia gravis, ut probatur ex c. *exceptionem 7. de Exc.* ubi communicans civiliter cum excommunicato, dicitur *in periculum animae suae communicare.*

23. Quoad poenam vero, communicans cum vitando sive in divinis, sive in humanis, incurrit excommunicationem minorem. Incurrit autem majorem 1. Clericus scienter communicans in divinis cum excommunicato a Papa nominatim denunciato ex c. *significavit de sent. Exc.* 5. qui communicat cum eo, si sententia lata sit etiam contra participantes; nec potest absolvi nisi ab eo, qui possit absolvere principalem. 3. iis, qui scienter communicat cum vitando in crimine, ut ajunt, *criminoso*, id est, in eo, propter quod lata fuit excommunicatio; et hic absolvendus est tantum ab eo, a quo absolvitur principalis, ex c. *nuper de sent. Exc.* Addunt Salmant. Episcopum excommunicantem, si communicet cum reo in crimine quod causa fuit excommunicationis.

24. *Quaest.* 16. An liceat aliquando communicare cum non tolerato? R. Extra divina, licet in his casibus, qui habentur in c. *quonian multos, Can.* 11. q. 3. quinque in hoc versiculo continentur.

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

1. scilicet, cum requirit utilitas vel ipsius excommunicati, vel alterius. Hinc licet ab excommunicato consilium petere, ejus concionem audire, si alius desit idoneus, medicinam ab eo, vel stipem petere, inquit prius societatem continuare, sed non licet novos cum eo contractus inire: 2. *lex*, scilicet, matrimonii, per quam licet uxori marito excommunicato communicare, et e contrario, nisi factum sit divortium. Non tamen id permittitur sponsis de futuro. Quod si excom-

municatio lata sit ob dubium de valore matrimonii, vel ob haeresim, id non licet ex c. *decrevit de haeret. in 6.* De cetero licita sunt obsequia conjugii praestita, uti et licent ea filiis quoad parentes. Licet quoque petere, et reddere debitum ad vitandum periculum incontinentiae. *S. Th. in 4. d. 18. q. 2. a. 4.* qui docet, nunquam licere conjugii communicare in Divinis cum conjugio excommunicato.

25. Dicitur 3. *humile*, id est, in casu subjectionis, quomodo possunt filii etiam emancipati, ut probabiliter docent Suar. Navarrus, Soto, et alii. Addunt aliqui etiam adoptivos, imo etiam nepotes, pronepotes, et in eodem genere affines, ut sunt nurus, privigna. cet. Communicare quoque possunt servi, et ancillae domino, si ante excommunicationem erant illius servitio addicti: similiter Religiosi Praelato, non tamen nisi quoad eam communicationem, quae vitari non potest ab habitantibus in eadem familia. Famuli autem excommunicati ejusdem Domini non possunt inter se communicare, nisi quoad opus sit ad serviendum Domino, quem non possunt relinquere. Quod autem de famulis est dictum, convenit quoque filiis, et uxoribus quoad parentes, et conjuges.

26. Dicitur 4. *res ignorata*; quaelibet enim ignorantia, sive juris, sive facti, excusat communicantes cum excommunicato, ex c. *quoniam multos 11*; et quidem probabiliter etiamsi sit culpabilis, et erassa, cum ibi excusentur generatim *ignorantes*. Excusat 5. *necessitas* sive animae, sive corporis, sive propria, sive aliena, modo vera sit, et gravis, ex dicto c. *quoniam multos*, et clarius ex c. *Si vere 34. de sent. Excom.* Denique: non est vitandus nisi is, quem moraliter constat vitandum esse, sive id constet per famam publicam, vel testimonio duorum saltem testium fide dignorum. Recte autem monet Tournelyus, non licere Poenitentiae Sacramentum suscipere ab eo, de quo

dubitatur an sit vitandus; ne forte nullum evadat Sacramentum.

CAPUT II.

De Excommunicationibus reservatis.

27. *Quaest. 1.* Quatenam sunt Excommunicationes Episcopis reservatae? R. 1. Est in eos, qui leviter Clericos percutiunt, aut etiam graviter, si sint feminae: 2. in eos, qui a censura in mortis articulo absoluti ab eo, qui alias non poterat, Superiori non se sistunt, si censura reservata erat ab Episcopo: 3. in Fratres minores, si admittant in suis Ecclesiis ad officia Divina Fratres Tertii ordinis: 4. in eos, qui procurant abortum foetus animati effectu secuto, a qua excommunicatione absolvere possunt etiam Regulares: 5. in eos, qui communicant in eodem crimine cum excommunicato ab Episcopo: 6. in eos, qui incurrunt censuras latas ab Episcopo, et sibi reservatas per propria statuta.

28. Cum vero excommunicatio fertur ex monitorio, nemo tenetur ad revelandum crimen, non vergens in alterius damnum, nisi praecedat, infamia, vel rumor ortus ex probis hominibus vicinia, aut Collegii. Quod si delictum cedat in commune damnum, etiam si sit occultum, est revelandum, nisi certa sit spes correctionem profuturam; verum si cedat in damnum privatum, non est manifestandum, nisi probari possit saltem per alium testem, vel aliter malum imminens nequeat impediri. Quando autem in Monitorio non praecipitur denuntiatio, sed testificatio, tenetur quisque testari, si praecedat semiplena probatio, etsi non possit ipse probare. *S. Th. Bonav. et communis* quae docet, non esse obligationem revelandi crimen emendatum, nisi illud habeat effectum in futurum, vel nisi sit publicum, et emendatio oc-

culta, vel denique sit tale, ut Superior merito intendat reatus punitionem. Qui vero ad revelandum obligatus non revelet, tenetur ad restitutionem, nisi exinde grave damnum alterius oriatur, aut fuerit testis a iudice citatus, acceptatione posita tenetur ex iustitia revelare.

29. *Quaest. 2.* Quanam sunt Excommunicationis reservatae Papae in universum? R. 1. Contra omnes incendiarios *c. tua nos de sent. Exc.* modo sint ab homine excommunicati, et denunciati, ut notat Cabrin: 2. in habentes litteras Apostolicas, et non destruentes, item in falsarios litterarum Apostolicarum, ex *c. dur. eodem*, et *c. ad falsariorum*: 3. in effringentes, et spoliantes Ecclesias, *c. conquesti*. 4. in communicantes eodem crimine cum excommunicatis a Papa, *c. nuper eodem*: 5. in vexantes eos, qui censuram in alios tulerunt, *c. quicumque de sent. Excomm.*: 6. in absolutos ab excommunicatione sub conditione, et non implentes, *c. eos qui*. 7. in violantes interdictum Papale, *Extrav. etsi de poenit.* 8. in dantes, et recipientes aliquid ex pacto ob admissionem ad Religionem, *Extrav. 1. Comm. de Syn.* 9. in simoniacos reales circa ordinem, vel beneficium, *Extrav. 2. eodem*: 10. in committentes simoniam confidentialem, ex Bulla Pii IV. et Pii V.

30. Undecima: in impediens executionem litterarum S. Poenitentiariae, ex Bulla I. Julii III. 12. in dantes, vel recipientes aliquid pro gratia, et iustitia apud Sedem Apostolicam *Extrav. 1. de Sent. Exc.* et Bulla Bonif. VIII. et Greg. XIII. 13. in committentes duellum, et ad id cooperantes, suadendo, cet. ex *Trid. Sess. 25.* 14. In mulieres ingredientes monasteria Regularium, Bulla. S. Pii V. 15. in rapiens bona Ecclesiae, et exigentes tributa ab Ecclesiasticis. 16. in violantes libertatem Ecclesiasticam, quoad fugientes ab Ecclesia *Bul. Greg. XIV.*

17. in docentes posse fieri confessionem in absentia per literas, Bulla. Clem. VIII. 18. in facientes jurare illicita, et contraria libertati Ecclesiae, *Bulla Greg. XIII.* 19. in damnantes peccati mortalis, vel haereseos alterutram opinionem de Conceptione B. V. item in eos, qui in concionibus, lectionibus, vel conclusionibus asserunt S. Virginem conceptam esse in originali. *Extrav. grave nimis*, et Bulla S. Pii V. 20. in percussores Clericorum, de qua postea. 21. in perseverantes per annum in excommunicatione lata a legato Papae, *c. quaerenti de off. Deleg.* Sunt et aliae excommunicationes communes omnibus: sed minus frequentes, quae reperiuntur in bullis Pii V. Greg. VIII. Clem. VIII. et aliorum Pontificum, et legi possunt apud Auctores de hoc argumento ex instituto tractantes.

31. *Quaest. 3.* Quanam sunt Excommunicationes latae contra Clericos, et Regulares? Praecipuae sunt isthaec: 1. in procurantes alienationes Ecclesiarum: 2. in concionatores, qui S. Scripturae sensum a DD. interpretatione alienum circa tempus Anti-Christi, et extremi iudicii, aliaque similia praedicant. 3. in parochos non implentes juramentum de residentia factum: 4. in mendicantes sine facultate transeuntes ad alium ordinem praeter Carthusianum: In moniales exeuntes claustris sine licentia: 5. in religiosos, qui sine privilegio, vel speciali facultate Parochi Clericis, aut laicis Sacramentum Eucharistiae, vel Ext. unctionis ministrare, vel matrimoniis solemnibus praesidere audeant: 6. in inducentes ad jurandum de eligenda sepultura in eorum Ecclesiis: 7. in absolventes sub praetextu privilegiorum a casibus Bullae Coenae, vel Ordinario reservatis: 8. in Superiores non denunciante Inquisitoribus, vel Ordinariis subditos de haeresi suspectos. V. alia apud auctorem. Circa duella et clausura Monialium vide Constitutiones Bened. XIV. al-

teram, quae incipit *detestabilem*, datam 13. Novemb. 1752. alteram *salutare* 1742. Hinc tamen Ligorius varias quaestiones solvit, tum ad duella, tum ad clausuram Monialium pertinentes, quas nos omittimus brevitate causa, sicuti dissertationem ejus super censuris circa immaculatam B. Virginis Conceptionem.

32. *Quaest. 4.* Quomodo sit intelligenda excommunicatio percussione Clericorum? R. Verba Concilii Later. II. Can. 15. sunt haec: *Placuit ut si quis suadente diabolo hujus sacrilegii reatum incurrit, quod in Clericum, vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat; et nullus Episcoporum illum praesumat absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec Apostolico conspectui praesentetur, et eius mandatum suscipiat.* Circa quae notanda sunt sequentia: 1. haec censura comprehendit omnes cujuscumque sexus, et aetatis, etiam impuberes, modo sint rationis compotes, ex c. 1. *mulieres*, et c. *pueris de sent. Exc.* Sed impuberes posunt absolvi ab Episcopis, etsi post pubertatem absolutionem petant. Comprehendit etiam mandantes, consulentes, et consentientes, si effectus sequatur; pariter ratihabentes percussione nomine suo factam: item non impedientes, si ex officio, aut justitia teneantur impedire; secus si tantum ex charitate teneantur, ut cum S. Antonino probabilius censeo; quamquam et hos excommunicari, praesertim si ratione officii debeant impedire, probabiliter docent aliqui cum Suario.

33. In nomine *Clerici* veniunt etiam sola tonsura initiati, atque etiam conjugati, modo cum una, eaque virgine; item excommunicati, suspensi, interdicti, et verbo tenus degradati. Non incurrit vero qui percussit Clericum bigamum ex bigamia reali, vel eum, qui habitu Clericali deposito, saecularibus negotiis se ingresserit, nec post tertiam monitionem sui Praelati resipuerit. Dicitur III. *Monachum*, hoc est religiosos

omnes utriusque sexus, etiam novitios sub communi regula viventes atque etiam eremitas, qui sub regula, et obedientia vivunt, edito obedientiae voto, vel paupertatis. Sed eo privilegio non gaudent Eremitae vagi, nulli regulae ex voto addicti, licet vestem propriam habeant, Episcopis subjecti. Ita Fagnan. ex decisione Rotae Romanae.

34. IV. Dicitur: *manus injecerit.* Quod ita est intelligendum ut hac excommunicatione comprehendantur quicumque percussant Clericum, vel Monachum sive manu, sive gladio, sive baculo, modo percussio sit gravis, et externa, aut graviter injuriosa, licet levis sit percussio. Hujusmodi censetur faciei conspurcatio, pulveris aspersio, et similia, quae gravis injuria ab hominibus aestimantur. Imo etsi quis ita Clericum percussit, eo consentiente, modo actio sit Ordini Clericali injuriosa. Clericus autem consentiens etiam subest excommunicationi, non tamen latae sententiae, sed ferendae, ex c. *contingit*, nisi ipse consensus injuriam tollat, ut saepe accidit. Si quis se ipsum ex malitia, vel passione feriat, secundum multos subest excommunicationi. Sed merito repugnant huic opinioni Toletus, Barbosa, et alii, quia Canon videtur loqui tantum de altero Clericum percussente. Certe subjacet huic censurae, qui percussit etiam meritum, si fiat per eum, qui non debet facere, ut si Clericus reus a iudice laico puniatur, vel a Praelato per laicum. Conceditur tamen in c. *cum voluntate*, Parentibus punire, *qui aliquos de familia sua, vel propinquos inferiorum graduum, ut cohibeantur a suis insolentibus, duxerit corrigendos.* Itaque licet verberibus afficere correctioni gratia Clericum in minoribus constitutum, et secundum probabilior sententiam, etiam in majoribus; modo id fiat moderate a Praelato, vel Parente.

35. Non tamen subest Excommunicationi 1. qui actionem ponit injustam; sed non violentam, veluti

fur clam subripiens crumenam; vel contumeliosis utitur verbis, sed absque actione ulla violenta. 2. qui per jocum, aut fortuito percutit Clericum ex c. 3. *de sent. Exc.* 3. qui percutit eum, quem nesciebat esse Clericum: 4. qui vulnerat Clericum, dum eum deprehendit cum uxore sua turpiter agentem; secus si cum aliena: 5. percutiens re ipsa degradatum, vel bigamum, vel qui publice exercet munus cauponis, macellarii, vel scurrae, et ter monitus non cessavit: 6. qui ferit alium justae defensionis causa cum moderamine inculpatatae tutelae. Denique pueri, etiam in minoribus constituti, qui se pugnis percutiunt, etiamsi e naribus sanguis effluat, atque etiamsi percussio fuerit gravis, modo haec non fuerit intenta.

36. *Quaest.* 5. Quis possit absolvere a praedicta excommunicatione? R. Triplex distingui solet percussio Clerici: alia dicitur *enormis*, in qua magna intervenit vulneratio, vel magna sanguinis effusio, vel magna saltem injuria. Alia *mediocris*, qua extrahitur v. g. dens, vel capillorum copia evellitur, aut fit sugillatio carnis, qua sanguinis copia effluit, sed absque gravi laesione, vel injuria. Denique alia *levis*, non quidem ita, ut solum includat culpam levem, cum sine gravi crimine non possit esse excommunicatio; sed tamen *levis*, comparata cum praedictis, ut percussio pugni, palmae, pedis, digiti, cet. absque abscissione membrorum, sanguinis multi effusione avulsione capillorum, et similibus. Quod autem respectu unius est percussio levis, potest esse gravis respectu alterius, attendente qualitate personae, loci, cet. Hinc dicunt AA. a percussione levi posse absolvere Episcopos, et eorum Vicarios; a percussione vero enormi, vel mediocri, si publica fuerit, solum Papam, aut eorum Legatos. Si vero fuerit occulta, vel reus sit impeditus, ut Romam adeat, ab ea possunt Episcopi absolvere, et a publica etiam feminas, ex c. *mulieres de Sent. Exc.*

37. *Quaest.* 6. Quatenam sunt Excommunicationes Papae reservatae? R. Praeter dictam Clerici, vel monachi percussorem reservantur Papae casus contenti in Bulla Coenae. Praecipue autem illa versatur circa haereticos, eorumve fautores, et receptores; item circa legentes libros haereticorum, eosque imprimentes, retinentes, vel defendentes. Ut vero quis hic excommunicationi subjaceat, requiritur 1. ut liber sit haeretici: 2. ut de religione tractet, vel haeresim contineat: 3. ut lectio sit in materia notabili. V. dicta Tom. 1. in appendice de librorum prohibitione. Quod attinet ad haereticos, non subest huic censurae nisi haereticus formalis, et pertinax, qui adhaeret suae opinioni, quam novit esse contrariam doctrinae Ecclesiae. S. Thom. 1. p. *quaest.* 32. n. 4.

38. Hinc excusantur ab Excommunicatione, licet non a gravi culpa, errantes circa fidem ex ignorantia, quantumvis noxia, et affectata, item dubitans de aliquo fidei articulo, suspendens judicium; nisi dubitet de aliquo articulo, quem sciat esse ab Ecclesia definitum. Ita Lugo, Salmant, Wigant, et alii. Nemo autem subest Excommunicationi nisi errorem suum exterius significet, et quidem verbo, vel actione mortaliter mala, et animo eam haeresim profitendi; alioquin poterit a quolibet Confessario absolvi, sicut et ab excommunicatione illi annexa ex alio jure, nempe ex c. *Christus et c. de sent. Excommun.* ubi lata est excommunicatio contra haereticos universim, sed minime reservata.

39. Praeter haereticos excommunicantur in bulla Coenae eorum *fautores*, qui cum possint, et debeant ex officio, omittunt eos capere, punire, cet. aut si ad id non tenentur, peccant, eos laudando, vel adjuvando. *Receptores* qui hospitio recipiunt, vel occultant haereticum, ut haeresis poenas effugiat. *Defensores*, qui eorum haereticorum errores defendunt, etsi aliter ipsi

sentiant, vel adjuvent, ne a iudice capiantur, vel puniantur. Probabiliter tamen excusantur ab hac censura parentes, filii, et fratres haereticum recipientes, modo id non faciant ex animo haeresis fovendae.

40. Excommunicationem insuper Bullae Coenae incurrunt, ubi ea sit usu recepta, subripientes inique bona Christianorum naufragantium. 2. imponentes sine privilegio pedagia, id est tributa personarum, sive rerum, aut gabellas: quod non comprehendit Principes, et Magistratus supremos, qui jus habent imponendi subdiditis tributa, uti et pedagia transeuntibus ad custodiam, et refectionem viarum, pontium, cet. 3. Piratae, interficientes, aut depredantes Christianos in Statu Ecclesiastico: 4. falsificatores Litterarum Apostolicarum: 5. transmittentes arma, vel eorum materiam ad hostes infideles, vel haereticos declaratos: 6. injuste impediens victualia, vel alia necessaria deferri ad Sedem Apostolicam: 7. eos, qui injuria afficiunt venientes ad Sedem Apostolicam, vel ab ea recedentes, vel in Curia commorantes, si fiat usurpata aliqua potestate, ac si essent iudices: 8. interficientes, mutilantes, cet. Romipetas devotionis causa et Romae commorantes, ac recedentes: 9. interficientes, mutilantes, cet. S. R. E. Cardinales, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicae nuntios, vel Legatos. 10. eos, qui occidunt, vel percutiunt, aut bonis spoliant sive per se, sive per alios recurrentes ob sua negotia ad R. Ecclesiam: 11. appellantes sub quovis praetextu ad Curias laicales in causis Ecclesiasticis, ad impediendas litteras Apostolicas: 12. qui auctoritate laica, vel pretextu exemptionis causas spirituales, vel ipsi annexas ad se avocant a iudicibus Ecclesiasticis, vel trahunt, vel trahi faciunt personas Ecclesiasticas ad Tribunal Saeculare; vel impediunt iudices Ecclesiasticos uti propria jurisdictione: 13. usurpantes jurisdictionem, et fructus beneficiorum; item se inter-

ponentes absque jurisdictione in causis criminalibus contra Ecclesiasticos: 14. usurpantes jurisdictionem in Terris Ecclesiae Romanae. Denique incurrunt excommunicationem, et quidem reservatam, omnes qui sine facultate absolvunt ab Excommunicationibus Bullae Coenae, ubi ipsa vigeat.

CAPUT III.

De Suspensione, degradatione, ac depositione.

41. *Quaest. 1.* Quid est suspensio, et quis suspendi, aut suspendere potest? R. 1. Suspensio est censura, qua Clericus functiones aliquas Ecclesiasticas exercere prohibetur: 2. solus Clericus potest suspendi: 3. suspendere possunt qui possunt ferre censuras. Hinc peccat graviter Clericus suspensus, si exercet actum vetitum per suspensionem, et irregularitatem incurrit. Excusatur tamen, si exercet ordinem non sacrum, vel sacrum, sed non solemniter, ut cum S. Antonino de cet Tournelyus contra Suarium, et Navarrum. Pariter excusatur saltem a gravi culpa, si exercet ob ignorantiam, aut metum gravem, aut in parva materia, ut si suspensus a jurisdictione, vel ab ordine actum levem jurisdictionis exerceat, aut benedicat mensam; secus si benedicat aquam, vel fructus juxta solemnitates Ecclesiae. Inservire autem Sacerdoti suspenso, nominantim denunciato, et non tolerato, mortale est; ubi tamen scandalum absit, non est illicitum audire Missam Sacerdoti suspenso. Holzm. Palaus, Salmant. et communis contra alios.

42. *Quaest. 2.* An incurrat irregularitatem Clericus pro tempore suspensus, si exercet actum, a quo suspensus est? R. Cum distinctione; nam si suspensio lata fuit per modum statuti, aut praecepti ob crimen futurum, vel etiam praeteritum, sed habens tra-